

บทที่ 1

บทนำ



## ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ หลายด้าน คือ ในด้านการจัดการเรียนการสอน มีการจัดการเรียนการสอนเป็นคณะเดียว กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นการฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎี เพื่อให้ศึกษามีโอกาสนำความรู้มาใช้ในการสภาพการณ์จริงได้มากที่สุด โดยฝึกปฏิบัติทั้งในสถาบันและในชุมชนบางครั้งนักศึกษาต้องฝึกปฏิบัติในเวลากลางคืน ซึ่งต้องปรับสภาพร่างกายและจิตใจให้อดทนต่อการพักผ่อนไม่ตรงเวลา และความเครียดจากการต้องรับผิดชอบต่อชีวิตของผู้ป่วยที่ได้รับมอบหมาย นอกจากนี้ศึกษาต้องปรับตัวกับการปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรหลายฝ่ายในระหว่างการศึกษาภาคปฏิบัติในชีวิตประจำวัน นักศึกษาพยาบาลทุกคนก็ต้องพบกับภาวะเบี่ยงข้อบังคับ สภาพแวดล้อมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากวิชาชีพอื่นคือ ต้องเข้ามาอยู่ประจำในหอพักที่วิทยาลัยพยาบาลจัดให้ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของวิทยาลัยแต่ละแห่งอย่างเคร่งครัด

จากสภาพความเป็นอยู่ของนักศึกษาพยาบาลในปัจจุบัน พบว่า นักศึกษาต้องประสบปัญหานานาประการ อันได้แก่ ด้านการเรียน นักศึกษาขาดประสบการณ์และความเข้าใจในวิธีการเรียนในระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่ต้องอาศัยการเรียนรู้อัตโนมัติแล้วปรับตัวเองไปตามลำพัง ไม่กล้าที่จะขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ประกอบกับอาจารย์มีจำนวนน้อยไม่ได้สัดส่วนกับนักศึกษา จึงดูแลนักศึกษาได้ไม่ทั่วถึง ดังจะเห็นได้จากการศึกษาบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาของสถาบันการศึกษาพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยพบว่า เมื่อนักศึกษามีปัญหาวิชาการหรือปัญหาส่วนตัว บุคคลที่นักศึกษาไปขอคำปรึกษามากที่สุด คือ เพื่อนนักศึกษา รองลงมาคืออาจารย์ที่ปรึกษา (พรธรรมาวัชร, 2528)

ส่วนด้านกิจการนักศึกษาพบว่า นักศึกษามีปัญหาทั้งในลักษณะการได้รับบริการที่ไม่เพียงพอกับความต้องการขั้นพื้นฐาน และขาดการพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ กล่าวคือ นักศึกษาต้องอยู่ภายใต้ภาวะเบียดบังประการที่รู้สึกต่อต้าน ที่เป็นเช่นนี้เพราะภาวะเบียดบังต่าง ๆ ได้ปฏิบัติตาม ๆ กันมา โดยมีได้ประเมิณผลและปรับเปลี่ยนตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เนื่องจากวิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่ ยังไม่มีการพัฒนางานด้านกิจการนักศึกษาของตนเองเท่าที่ควร ซึ่ง Feldman และ Newcomb สันเกตพบว่าหากระหว่างนักศึกษากับวิทยาลัยมีความแตกต่างกันมาก ๆ อาจก่อให้เกิดการต่อต้าน และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของนักศึกษา วิทยาลัยจะต้องไม่พยายามสร้างสิ่งซึ่งจะเป็นผลร้ายต่อประสบการณ์ในชีวิตการเป็นนักศึกษา (1969 อ้างถึงใน Miller และ Prince, 1977) ทางด้านความเป็นอยู่และชีวิตในหอพักก็ไม่สุขสบายจำเจและน่าเบื่อหน่าย (กองงานวิทยาลัยพยาบาล, 2530) ซึ่งพ้องกับข้อเขียนของประกอบ คุปรัตน์ (2530) ที่ว่า หอพักของสถานศึกษาบางแห่งเป็นเพียงที่หลับนอน บางแห่งก็เข้มงวดในเรื่องระเบียบวินัยมากจนเหมือนนักศึกษาเป็นเด็กประถมมัธยม มิได้ใช้บรรยากาศของหอพักในการปลุกต้นบรรพชาภาศทางวิชาการหรือการจัดสันทนากการเชิงเสริมปัญญาแต่อย่างใด

จากการที่แผนพัฒนาการสาธารณสุข ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 มีเป้าหมายการผลิตพยาบาลวิชาชีพประมาณ 1500 คน/ปี และพยาบาลเทคนิคประมาณ 3,000 - 4,000 คน/ปี (กุลยา ตันติผลาชีวะ และคณะ, 2536) เพื่อเร่งผลิตพยาบาลให้มีปริมาณเพียงพอสามารถรองรับความต้องการบริการด้านสุขภาพของประชาชนอย่างทั่วถึง ทำให้คุณภาพและมาตรฐานของการจัดการศึกษามีความแตกต่างกันในแต่ละสถาบันการพยาบาล ปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไข โดยการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรทางการพยาบาลทุกหลักสูตร เกณฑ์การจัดตั้งและบริหารสถาบันการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ ตลอดจนมีข้อบังคับสภาการพยาบาลว่าด้วยการรับรองสถาบันการศึกษาวิชาการพยาบาลและการผดุงครรภ์ เพื่อรักษามาตรฐานการศึกษาให้การบริหารงานดำเนินการไปด้วยดี และเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การรับรองวิทยฐานะ อย่างไรก็ตาม จากเอกสารความต้องการกำลังคนสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ในช่วง 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2535 - 2544) ได้วิเคราะห์และพบว่า คุณภาพการจัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์ของหลายสถาบันยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้ร่วมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของนักศึกษาพยาบาลดังกล่าวข้างต้น ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตนักศึกษา มาตรฐานการศึกษาพยาบาล และคุณภาพบัณฑิตพยาบาล ทั้งทางด้านความรู้ความสามารถและเจตคติ จึงจะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาลเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

ได้มีผู้กล่าวถึง คุณภาพชีวิตไว้ หลายประการ อาทิเช่น Lewis (1982) ได้กล่าวว่า เป็นระดับที่บุคคลมีความรู้สึกมีคุณค่าแห่งตน มีความมุ่งหมายในชีวิต และมีความวิตกกังวลน้อยที่สุด Ferrans และ Powers (1992) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกมีความสุขของบุคคลซึ่งเกิดจากผลบวกของผลคูณระหว่างการให้ความพึงพอใจ และการให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิต และคณะกรรมการประสานงานโครงการปรัณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ (กระทรวงสาธารณสุข, 2529) ให้ความหมายว่า เป็นการดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสม ตามความจำเป็นพื้นฐานในสิ่งคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ นั่นคือ คุณภาพชีวิตเป็นการกำหนดคุณลักษณะบางประการที่แสดงถึงการมีความสุขของบุคคล เนื่องจากความหมายของคุณภาพชีวิต มีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม ตามสภาพปัญหา ค่านิยมโครงสร้างและประสบการณ์ความรู้ องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตจึงย่อมแตกต่างกันไปด้วย ผู้วิจัยได้เลือกใช้อิงค์ประกอบคุณภาพชีวิต 4 องค์ประกอบของ Ferrans และ Powers (1985, 1992) ซึ่งได้มีการนำไปใช้อย่างแพร่หลาย ทั้งในกลุ่มนักศึกษาและกลุ่มผู้เจ็บป่วย ประกอบด้วยหมวดสุขภาพและหน้าที่ หมวดสังคมและเศรษฐกิจ หมวดจิตใจและวิญญาณ และหมวดครอบครัว อนึ่ง ผู้วิจัยได้แยกหมวดสุขภาพและหน้าที่ ออกจากกันเนื่องจากสุขภาพกับหน้าที่มีปรัชญาไม่ตรงกัน ดังจะเห็นได้ว่าในนักศึกษาคนเดียวกัน อาจให้ความสำคัญของสุขภาพอย่างมาก แต่ไม่ให้ความสำคัญต่อหน้าที่เลย ดังนั้น หากรวมหมวดสุขภาพและหน้าที่เป็นหมวดเดียวกัน จะทำให้ผลรวมของคุณภาพชีวิตผิดไปจากความเป็นจริง รวมทั้งเพิ่มเติมหมวดชีวิตประจำวัน เนื่องจากนักศึกษายาบาลมีแบบแผนการใช้ชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันไป หรือนักศึกษาทั่วไป หรือผู้เจ็บป่วย กล่าวคือ ต้องฝึกปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในหอพักและปฏิบัติตามกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน ดังนั้น จึงมีทั้งสิ้น 6 หมวด คือ

1. หมวดสุขภาพ วัดจากการที่บุคคลให้ความพึงพอใจ และให้ความสำคัญต่อสุขภาพของตนเอง และบริการสุขภาพที่ได้รับจากวิทยาลัยพยาบาล
2. หมวดหน้าที่ วัดจากการที่บุคคลให้ความพึงพอใจ และให้ความสำคัญต่อการเรียน ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของตน
3. หมวดชีวิตประจำวัน วัดจากการที่บุคคลให้ความพึงพอใจและให้ความสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันและกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติ
4. หมวดสังคมและเศรษฐกิจ วัดจากการที่บุคคลให้ความพึงพอใจ และให้ความสำคัญต่อสัมพันธภาพระหว่างตนเองกับบุคคลในสังคมและรายได้ของตนเอง

5. หมวดจิตใจและวิญญาณ วัดจากการที่บุคคลให้ความพึงพอใจ และความสำคัญต่อจุดมุ่งหมายของชีวิตและสิ่งเร้าที่มากกระทบในชีวิต

6. หมวดครอบครัว วัดจากการที่บุคคลให้ความพึงพอใจ และความสำคัญต่อครอบครัว

สรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาลเป็นความรู้สึกรู้สึกมีความสุขของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งเกิดจากผลบวกของผลคูณระหว่างการให้ความพึงพอใจ และความสำคัญต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอยู่ เป็นอยู่ หรือได้รับอยู่ ตามการรับรู้ของนักศึกษาในช่วงเวลาหนึ่ง จึงมีความเฉพาะเจาะจง และแตกต่างจากคุณภาพชีวิตของบุคคลทั่วไปหรือบุคคลที่เจ็บป่วย

อาจกล่าวได้ว่า คุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ควรได้รับการพัฒนาเพราะสภาพการณ์การเร่งผลิต โดยไม่ตระหนักถึงคุณภาพของสิ่งป้อนเข้าและกระบวนการดำเนินงานการจัดการศึกษาพยาบาลศาสตร์ ส่งผลกระทบต่อการออกกลางคันของนักศึกษาพยาบาล การรักรักษาชีพ และคุณภาพของบัณฑิตพยาบาล ในทางตรงกันข้ามหากวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ได้มีการพิจารณานักศึกษาบ้างว่า เขามีความต้องการหรือมีความคาดหวังอย่างไรในขณะศึกษา และสามารถจัดความรู้ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมให้แก่นักศึกษาได้อย่างเหมาะสมจะช่วยให้ศึกษารู้สึกมีความสุข ซึ่งจะส่งผลต่อความสามารถพัฒนาความพร้อมด้านบุคลิกภาพความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล และคุณธรรมพื้นฐาน เช่น ความซื่อตรง ความกตัญญู เป็นต้น ตลอดจนประสบความสำเร็จในการเรียนและเป็นบัณฑิตพยาบาลที่คุ้มค่าต่อสังคม

จากเหตุผลดังกล่าว ประกอบกับยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาลมาก่อน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับนักศึกษาพยาบาล สภาพแวดล้อมและสถาบันการศึกษา โดยศึกษาตัวแปร ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษา และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ว่าตัวแปรหรือปัจจัยเหล่านี้สัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตอย่างไร เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นแนวทางในการปรับปรุงทั้งในด้านบริหาร วิชาการ และกิจการนักศึกษาของวิทยาลัยพยาบาล ให้สอดคล้องสนองความต้องการของนักศึกษา ตลอดจนสร้างเครื่องมือประเมินคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาล เพื่อให้สถาบันใช้เป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงคุณภาพของสิ่งป้อนเข้าและกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งจะส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลมีคุณภาพชีวิตที่ดีในระหว่างศึกษา และสำเร็จเป็นบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพ อันจะยังประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ชั้นปีที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเป็นผู้นำในกิจกรรม รายได้นักศึกษา รายได้ครอบครัว สภาพครอบครัว และทัศนคติต่อวิชาชีพ ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษา ได้แก่ งานหอพัก งานวินัยและพัฒนานักศึกษา และงานกิจกรรมนักศึกษา และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ จำนวนนักศึกษาในวิทยาลัย จำนวนนักศึกษาในห้องเรียน ขนาดของพื้นที่ห้องพัก สภาพทางกายภาพ และสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือกับคุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข
3. ศึกษาตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

### แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

นักศึกษาพยาบาลเป็นตัวป้อนเข้าที่สำคัญในระบบการศึกษายพยาบาล ผู้บริหารและคณาจารย์ในสถาบันจึงควรต้องสนใจ และเข้าใจถึงธรรมชาติ ความต้องการ และความคาดหวังของนักศึกษาพยาบาล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาล ซึ่งการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของนักศึกษาขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 2 ประการ ประการแรก คือ ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมภายในวิทยาลัย ประการที่สองคืออิทธิพลอื่น ๆ ได้แก่ การมีวุฒิภาวะของนักศึกษาเอง และสิ่งแวดล้อมภายนอกวิทยาลัย (Astin, 1993b) ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาลจะดีหรือไม่ดีเพียงใดนั้น มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษาและสภาพแวดล้อม ดังต่อไปนี้

### ปัจจัยส่วนบุคคล

เมื่อนักศึกษาเรียนอยู่ชั้นปีสูงขึ้น มีวุฒิภาวะมากขึ้นก็ย่อมที่จะปรับตัว เรียนรู้และแสวงหาวิถีปฏิบัติเพื่อให้ตนเองเกิดความรู้สึกมั่นคงและพึงพอใจ (จินตนา ชุณิพันธุ์, 2534) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมิได้ขึ้นกับตัวแปรทางด้านสติปัญญาอย่างเด็ดขาด แต่ขึ้นอยู่กับตัวแปรที่ไม่เกี่ยวข้องกับสติปัญญาด้วย (Bowman, 1965 อ้างถึงใน วาสนา เจือทอง, 2531) ผู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เนื่องจากมีความพร้อมในองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับสติปัญญามากกว่าผู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อีกทั้งการเป็นผู้นำในกิจกรรมมีส่วนช่วยให้บุคคลผู้นั้นมีการรับรู้หรือทัศนคติต่อตนเองสูง สามารถแก้ไขปัญหาหรือเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ดีกว่ากลุ่มผู้ตาม (สุวดี วัฒนานนท์, 2522) นักศึกษาที่ตนเองและครอบครัวมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย ก็ไม่ต้องคอยวิตกกังวลและสามารถใช้ชีวิตในการศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ สำหรับสภาพครอบครัวนับว่ามีความสำคัญต่อนักศึกษาพยาบาลเป็นอย่างยิ่ง หากนักศึกษาอาศัยอยู่กับบิดามารดาที่มีความรักใคร่ปรองดองกัน นักศึกษาก็ย่อมมีสุขภาพจิตที่ดีมีกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530) นอกจากนี้ ผู้มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพจะมีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้ป่วยรับผิดชอบในหน้าที่และสนใจที่จะพัฒนาการพยาบาล จึงย่อมมีความพอใจในชีวิตการศึกษานพยาบาลและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในขณะศึกษา (พัฒนาดี เสรีทวีวัฒน์ และ จริธาวัตร คมพยัคฆ์, 2531)

### ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษา

งานหอพัก เป็นงานสวัสดิการประเภทหนึ่งของงานกิจการนักศึกษา ช่วยให้นักศึกษาได้รับความสะดวกสบายด้านต่าง ๆ อันจำเป็นต่อชีวิตนักศึกษา ตลอดจนเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน และช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อีกทางหนึ่ง สำหรับงานวินัยและพัฒนา นักศึกษาเป็นแนวปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิต ทั้งในด้านวิชาการและความประพฤติทั่วไป ช่วยฝึกความรับผิดชอบ ความมีเหตุมีผล รวมทั้งปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของนักศึกษาให้เป็นไปในทางที่ดี ส่วนงานกิจกรรมนักศึกษาช่วยให้นักศึกษาได้มีการพัฒนาตนเอง ในด้านความเป็นผู้นำ ความเป็นประชาธิปไตย รู้จักวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีการปะทะสังสรรค์กับสังคมภายนอก และเปิดโลกกว้างให้ตนเอง (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2530)

### ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

จำนวนนักศึกษาในวิทยาลัยเป็นตัวกำหนดขนาดของสถาบัน ในวิทยาลัยขนาดเล็ก นักศึกษา อาจารย์และผู้บริหาร มีความคุ้นเคยและสามัคคีกัน จึงมีความสะดวกที่จะดำเนินการพัฒนา ประสิทธิภาพของสมาชิกในสถาบัน (Chickering, 1969 อ้างถึงใน Miller และ Prince, 1977) สำหรับห้องเรียนที่มีนักศึกษาจำนวนน้อย นักศึกษาจะมีโอกาสมีส่วนร่วมในการเรียน การสอนมากขึ้น ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการทางสติปัญญาของนักศึกษา (สุรางค์ ใคว์ตระกูล, 2533) ขนาดของพื้นที่ห้องพักในหอพักต่อนักศึกษาก็นับว่ามีความสำคัญ เพราะนักศึกษา ส่วนใหญ่อาศัยในหอพัก สภาพห้องพักในหอพักที่ไม่แออัดคับแคบ จะช่วยส่งเสริมผลการเรียนและ การมีความสุขในชีวิตประจำวันของนักศึกษาได้อีกทางหนึ่ง (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา) สภาพ ทางกายภาพของวิทยาลัยพหุบาล มีความสำคัญต่อรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ของนักศึกษา หากสภาพ ทางกายภาพที่แวดล้อมนักศึกษาเป็นสิ่งดี และเหมาะสมก็ย่อมสร้างเสริมความพึงพอใจ และจูงใจ ให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดความสุข (ศิริพร อังคานุสรณ์, 2530) ในทำนองเดียวกันสภาพ ทางกายภาพของแหล่งฝึกปฏิบัติต้องเอื้อต่อการศึกษากฎปฏิบัติของนักศึกษา จะช่วยลดความยาก ลำบากในการปรับตัว และก่อให้เกิดความพึงพอใจในการศึกษากฎปฏิบัติ สำหรับสัมพันธ์ภาพเชิง ช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการ ในด้านบทบาทหน้าที่ของนักศึกษาประการหนึ่ง เพราะนักศึกษาผู้ซึ่งรับรู้ว่าอาจารย์ให้ความสนใจ สอมรับในตัวนักศึกษารวมทั้งมีความเอื้ออาทร ก็จะดำรงชีวิตในขณะศึกษาด้วยความรู้สึกอบอุ่นและ มีที่พึ่งพิง (ศรสว่าง ชัยตรุณ, 2537)

จากแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล อันได้แก่ ชั้นปีที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเป็นผู้นำใน กิจกรรม รายได้นักศึกษา รายได้ครอบครัว สภาพครอบครัว และทัศนคติต่อวิชาชีพ มีความสัมพันธ์ ทางบวกกับคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาล
2. ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษา อันได้แก่ งานหอพัก งานวินัยและพัฒนานักศึกษา และ งานกิจกรรมนักศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาล
3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม อันได้แก่ ขนาดพื้นที่ห้องพักในหอพัก สภาพทางกายภาพ และสัมพันธ์ภาพเชิงช่วยเหลือ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาล

4. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม อันได้แก่ จำนวนนักศึกษาในวิทยาลัย และจำนวนนักศึกษาในห้องเรียน มีความสัมพันธ์ทางลบกับคุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาล

5. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษา และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณภาพชีวิตของนักศึกษาพยาบาล

### ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาลครอบคลุม 6 หมวด คือ หมวดสุขภาพ หมวดหน้าที่ หมวดชีวิตประจำวัน หมวดสังคมและเศรษฐกิจ หมวดจิตใจและวิญญาณ และหมวดครอบครัว

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือนักศึกษาพยาบาลที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 1, ชั้นปีที่ 2, ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2537 วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข และพักอาศัยในหอพักวิทยาลัยพยาบาล ขณะศึกษา ซึ่งมีจำนวนวิทยาลัยพยาบาลทั้งหมด 20 แห่ง และมีจำนวนประชากร 5494 คน

3. ตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่

3.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ชั้นปีที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเป็นผู้นำในกิจกรรม รายได้นักศึกษา รายได้ครอบครัว สภาพครอบครัว และทัศนคติต่อวิชาชีพ

3.2 ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษา ประกอบด้วย งานหอพัก งานวินัยและพัฒนา นักศึกษา และงานกิจกรรมนักศึกษา

3.3 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย จำนวนนักศึกษาในวิทยาลัย และจำนวนนักศึกษาในห้องเรียน ขนาดพื้นที่ห้องพักในหอพัก สภาพทางกายภาพของวิทยาลัยพยาบาล สภาพทางกายภาพของแหล่งฝึกปฏิบัติ และสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา

4. ตัวแปรเกณฑ์ ได้แก่ คุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาลรายหมวดและโดยรวม



## ค่าจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

1. คุณภาพชีวิตนักศึกษาพยาบาล หมายถึง ความรู้สึกมีความสุขของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งเกิดจากผลบวกของผลคูณระหว่างการให้ความพึงพอใจ และความสำคัญต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ตามสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ เป็นอยู่ หรือได้รับอยู่ โดยการรับรู้และตัดสินใจของนักศึกษา ในช่วงเวลาหนึ่ง สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป แบ่งเป็น 6 หมวด คือ หมวดสุขภาพ หมวดหน้าที่ หมวดชีวิตประจำวัน หมวดสังคมและเศรษฐกิจ หมวดจิตใจและวิญญาณ และหมวดครอบครัว คะแนนคุณภาพชีวิตประเมินตามแนวคิดของ Ferrans และ Powers มีสูตรดังนี้

$$\text{คะแนนคุณภาพชีวิตรวมทุกหมวด} = \frac{\text{คะแนนรวมคุณภาพชีวิตทุกข้อ} + 15}{\text{จำนวนข้อรวมทุกหมวด}}$$

1.1 หมวดสุขภาพ หมายถึงการให้ความพึงพอใจและความสำคัญของนักศึกษาต่อสุขภาพของตนเอง ประกอบด้วย สุขภาพร่างกายและจิตใจ การดูแลสุขภาพตนเอง การบริการสุขภาพของวิทยาลัยพยาบาล

1.2 หมวดหน้าที่ หมายถึงการให้ความพึงพอใจและความสำคัญของนักศึกษาต่อการเรียนซึ่งเป็นหน้าที่หลักของตน ประกอบด้วย การเรียนภาคทฤษฎี การเรียนภาคปฏิบัติ และสิ่งสนับสนุนการเรียนของนักศึกษา

1.3 หมวดชีวิตประจำวัน หมายถึงการให้ความพึงพอใจ และความสำคัญของนักศึกษาต่อชีวิตประจำวันของตนและภาวะเบียดเบียนที่ต้องปฏิบัติ ประกอบด้วย การรับประทานอาหาร-น้ำ การใช้ห้องน้ำ-ห้องส้วม การแต่งกาย การซักรีด การใช้ไฟฟ้า การติดต่อสื่อสาร การพักผ่อนหย่อนใจ การออกกำลังกาย ภาวะเบียดเบียนในการอยู่ร่วมกัน และกิจกรรมนักศึกษา

1.4 หมวดสังคมและเศรษฐกิจ หมายถึง การให้ความพึงพอใจและความสำคัญของนักศึกษาต่อสัมพันธภาพ ระหว่างตนเองกับบุคคลในสังคมและรายได้ของตนเอง ประกอบด้วย เพื่อน อาจารย์ พยาบาลประจำการ การบริหารงานของวิทยาลัยพยาบาล สภาพการณ์ของจังหวัดที่วิทยาลัยตั้งอยู่และรายได้ของนักศึกษา

1.5 หมวดจิตใจและวิญญาณ หมายถึงการให้ความพึงพอใจและความสำคัญของนักศึกษาต่อจุดมุ่งหมายของชีวิตและสิ่งเร้าที่มากกระทบในชีวิต ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายในชีวิต ความสงบสุขของจิตใจ ความศรัทธาในศาสนา ความสุขทั่วไป และความพอใจในบุคลิกลักษณะทางกาย

1.6 หมวดครอบครัว หมายถึงการให้ความพึงพอใจและความสำคัญของนักศึกษาต่อครอบครัวของตน ประกอบด้วยความสุขในครอบครัว สุขภาพของสมาชิกในครอบครัว กิจกรรมที่กระทำร่วมกันในครอบครัวและและรายได้ของครอบครัว

2. ปัจจัยส่วนบุคคล หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่ หรือความรู้สึกของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องหรือเกิดขึ้นกับลักษณะเฉพาะตัวของนักศึกษาพยาบาล ประกอบด้วย

2.1 ชั้นปีที่ศึกษา หมายถึง นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 ปีที่ 3 และปีที่ 4

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึงขนาดของความสำเร็งที่ได้จากการเรียนวัดในรูปของคะแนนเฉลี่ยสะสมของนักศึกษา ตั้งแต่เข้าศึกษาในวิทยาลัยพยาบาลจนถึงสิ้นภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2537

2.3 การเป็นผู้นำในกิจกรรม หมายถึง นักศึกษาผู้ได้รับเลือกตั้งโดยนักศึกษาหรือได้รับการแต่งตั้งจากวิทยาลัยพยาบาล ให้รับผิดชอบการจัดดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษา และมีตำแหน่งเป็นประธานหรือกรรมการชั้นปี, กลุ่ม, ชุมนุม, ชมรม, สโมสร หรือสภานักศึกษา

2.4 รายได้นักศึกษา หมายถึง จำนวนเงินที่นักศึกษาได้รับจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองเพื่อการใช้จ่ายต่าง ๆ ในแต่ละเดือน

2.5 รายได้ครอบครัว หมายถึง จำนวนเงินรายได้ของบิดามารดาหรือผู้ปกครองในแต่ละเดือน

2.6 สภาพครอบครัว หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

2.7 ทักษะคดีต่อวิชาชีพ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของนักศึกษา ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อค่านิยมของสังคมที่มีต่อวิชาชีพพยาบาล ลักษณะวิชาชีพ การปฏิบัติงานพยาบาล และความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน ผู้ป่วย และญาติ

3. ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษา หมายถึง ความรู้สึกของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความเหมาะสมของการจัดอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ อันจำเป็นต่อชีวิตนักศึกษาและงานพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ของวิทยาลัยพยาบาล ได้แก่

3.1 งานหอพัก หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานการจัดบริการในหอพักของวิทยาลัยพยาบาล

3.2 งานวินัยและพัฒนาการศึกษา หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านกฎระเบียบและการพัฒนานักศึกษาของวิทยาลัยพยาบาล

3.3 งานกิจกรรมนักศึกษา หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านกิจกรรมนักศึกษาของวิทยาลัยพยาบาล

4. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่หรือความรู้สึกของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องหรือเกิดขึ้นกับลักษณะเฉพาะของสภาพแวดล้อมขณะศึกษา ประกอบด้วย

4.1 จำนวนนักศึกษาในวิทยาลัย หมายถึง จำนวนรวมของนักศึกษาทุกหลักสูตรที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยพยาบาล ทั้งที่พักอาศัยในหอพักและนอกหอพักวิทยาลัยพยาบาล

4.2 จำนวนนักศึกษาในห้องเรียน หมายถึง จำนวนรวมของนักศึกษาในห้องเรียนหนึ่ง ๆ ที่กำลังศึกษาอยู่ในวิทยาลัยพยาบาล

4.3 ขนาดของพื้นที่ห้องพักในหอพักต่อนักศึกษา หมายถึง ขนาดของพื้นที่ห้องพักในหอพักที่นักศึกษา 1 คน พักอาศัย

4.4 สภาพทางกายภาพ หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อของอาคารสถานที่ภายในวิทยาลัยพยาบาลและแหล่งฝึกภาคปฏิบัติ ในด้านเสียง แสง การถ่ายเทอากาศ ความสะดวก สว่างาม ปลอดภัยและใช้ประโยชน์ได้เพียงพอ

4.5 สัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือของอาจารย์และนักศึกษา หมายถึง ความรู้สึกหรือการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการแสดงออก หรือกิจกรรมของอาจารย์ขณะสอนและนิเทศนักศึกษา 6 ด้าน คือ การร่วมรู้สึก การยอมรับ การแสดงออกอย่างอบอุ่นและเอื้ออาทร การมีความซื่อสัตย์ การเป็นแบบอย่าง และการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้โดยตรง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผู้บริหารและคณาจารย์วิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานของตนเอง ทั้งในด้านบริหาร วิชาการ และกิจการนักศึกษาให้มีคุณภาพดี
2. เป็นแนวทางสำหรับการวิจัยด้านกิจการนักศึกษา ซึ่งนำไปใช้ประโยชน์ได้กับนักศึกษาพยาบาลในประเทศไทย